

มูลนิธิสถาบันอนาคตไทยศึกษา
THAILAND FUTURE
FOUNDATION

เศรษฐกิจไทยภายใต้บริบทใหม่: Thailand's New Normal

เศรษฐกิจพหุ เศรษฐกิจกึ่งพหุ และดิจิทัลไทย ต้นศก

กรกฎาคม 2015

เศรษฐกิจกำลังค่อย ๆ ฟื้นตัว แต่ด้วยอัตราการเติบโตที่ต่ำลง และช้าลงกว่าก่อน และแม้เศรษฐกิจกำลังฟื้นตัว แต่จะหวังให้โตเร็วเหมือนเมื่อก่อนคงเป็นไปได้ยาก¹ (ดูรูปที่ 1) สิ่งที่เราเคยคิดว่าเป็นการเติบโตของเศรษฐกิจตามสถานการณ์ปกติก็จะไม่เป็นเหมือนเดิม เพราะปัจจัยที่จะมาขับเคลื่อนต่างๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว เรากำลังเผชิญกับบริบทใหม่ หรือ New normal

ทำไมเศรษฐกิจไทยจึงเผชิญกับ “New normal”
ปัจจัยต่าง ๆ ไม่เหมือนเดิม จากข้อมูลในตารางที่ 1 แสดงตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมต่างๆ ของประเทศไทยว่าได้เปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อทศวรรษที่ผ่านมา บางปัจจัยเป็นเรื่องที่เปลี่ยนแปลงตามวัฏจักรของมัน แต่บางเรื่องก็เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง บางเรื่องเปลี่ยนไปในทางที่จะเอื้อต่อการเจริญเติบโต หรือ Tailwinds แต่ส่วนใหญ่จะเป็นลมต้าน หรือ Headwinds

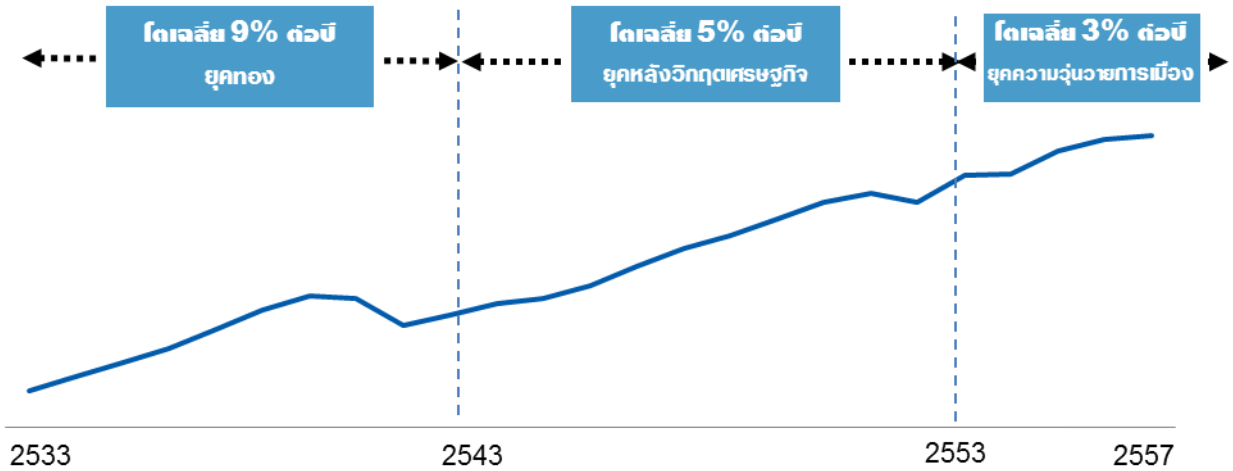
ปัจจัยพื้นฐาน: ประชากรสูงวัย ความสามารถในการแข่งขันลดลง

ประเทศหนึ่งจะสามารถผลิตสินค้าได้มากแค่ไหนขึ้นอยู่กับว่า มีแรงงานมากเท่าไร และแต่ละคนสามารถผลิตสินค้าได้เท่าไร แต่ปัญหาของประเทศไทยคือ ประชากรเข้าสู่ช่วงสูงอายุอย่างรวดเร็ว ทำให้กำลังแรงงานโตช้าลงเรื่อยๆ จากที่เคยเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 1.2% ต่อปีในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา แต่ในทศวรรษนี้ขยายตัวลดลงเหลือเพียง 0.2% ต่อปี และกำลังแรงงานจะเริ่มลดลง (-0.6% ต่อปี) ในทศวรรษหน้า² นอกจากนี้ผลิตภาพแรงงานของไทยโตลดลงจากปีละ 2.3% เหลือเพียงปีละ 1.7% จากรายงานที่ผ่านมาของเรา สาเหตุหลักประการหนึ่งคือระดับการลงทุนที่ไม่ค่อยขยายตัว³

รูปที่ 1 – เส้นทางการเติบโตของเศรษฐกิจไทย

จีดีพี (หลังหักเงินเฟ้อ)

หน่วย: พันล้านบาท (ใช้ราคาปี 2531)

ที่มา: NESDB, Thailand Future Analysis

ค่าจ้างโตเร็วกว่าประสิทธิภาพแรงงาน ทำให้ต้นทุนแรงงานต่อหน่วยเพิ่มขึ้นและความสามารถในการแข่งขันลดลง ค่าจ้างเฉลี่ยที่แท้จริงของแรงงานภาคเอกชน (หักผลของเงินเฟ้อ) ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เพิ่มขึ้นเพียง 2% ต่อปี แต่กลับเพิ่มขึ้นถึงกว่า 10% ต่อปี ตั้งแต่ปี 2554 เป็นต้นมา⁴ ทำให้ต้นทุนแรงงานต่อหน่วยจากที่เคยลดลงเฉลี่ย 1% ต่อปีเมื่อทศวรรษที่แล้ว ก็กลับเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 5% ต่อปีตั้งแต่ปี 2554⁵

และยังเผชิญการแข่งขันสูงจากหลายประเทศในภูมิภาค สมัยก่อนเวียดนามยังไม่เป็นที่รู้จักของนักลงทุนระดับโลก แต่มาในปัจจุบันเวียดนามมีส่วนแบ่งตลาดทั้งเงินลงทุนโดยตรงและตลาดส่งออกของโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เงินลงทุนโดยตรงที่ไหลเข้าเวียดนามจากที่เคยคิดเป็นแค่ 30% ของเงินลงทุนโดยตรงที่เข้าไทยเมื่อปี 2543 ก็เพิ่มสัดส่วนเป็น 70% ในปี 2556 ส่วนการส่งออกจากที่คิดเป็นเพียง 17% ของมูลค่าการส่งออกไทยก็เพิ่มสัดส่วนเป็น 70% เช่นกันเมื่อปี 2557 ทั้งๆ ที่ขนาดเศรษฐกิจเวียดนามเป็นแค่ครึ่งหนึ่งของไทย

ปัจจัยกดดัน: กำลังซื้อหด สมองฟุ้งตัวงา

แนวโน้มอุปสงค์ภายในประเทศไม่สดใสหนักเนื่องจาก แรงงานเกินครึ่งมีกำลังซื้อที่อิงกับราคาสินค้าเกษตรไม่ทางตรงก็ทางอ้อม เช่น กลุ่มชาวนา (38% ของกำลังแรงงาน) พ่อค้าแม่ค้า (15%) ก็ต้องพึ่งกำลังซื้อจากชาวนาหรือชาวไร่ชาวนาอีกต่อหนึ่ง แต่ราคาสินค้าเกษตรตัวหลักอย่างข้าวและยางพาราปรับตัวลดลงจากปี 2554 ราว 20% และ 60% ตามลำดับ **หนี้ครัวเรือนอยู่ในระดับสูง** (85% ของจีดีพี จาก 46% ในปี 2543) ยิ่งทำให้การบริโภคขยายตัวได้ยากขึ้นไปอีก นอกจากนี้ **อัตราความเป็นเมือง** ของไทยแทบจะต่ำสุดในภูมิภาค สูงกว่าแค่ลาวกับกัมพูชา การขยายตัวของชนชั้นกลางในเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อุปสงค์ในประเทศขยายตัว อย่างที่เห็นปรากฏการณ์นี้ในประเทศจีน และอินโดนีเซีย

...อุปสงค์ต่างประเทศก็เช่นกัน การส่งออกสินค้าคิดเป็นสัดส่วนถึง 62% ของจีดีพี ดังนั้นอะไรก็ตามที่มากกระทบการส่งออกก็จะส่งผลต่อเศรษฐกิจไทยโดยรวมเช่นกัน ซึ่งอัตราการขยายตัวของ

มูลค่าส่งออกสินค้าลดลงจากที่เคยขยายตัว 12% ต่อปีเมื่อทศวรรษที่แล้ว มาในทศวรรษนี้โตเพียง 1% เท่านั้น (โดยสาเหตุจะพุดถึงในภายหลัง)

ปัจจัยรายอุตสาหกรรม

หลายอุตสาหกรรมหลักกำลังประสบปัญหาทำให้ขยายตัวได้ยากขึ้นในอนาคต เช่น อิเล็กทรอนิกส์ (15% ของมูลค่าส่งออก) เผชิญการแข่งขันจากประเทศเพื่อนบ้าน มูลค่าส่งออกสินค้าอิเล็กทรอนิกส์จากไทยโตขึ้น 20% จากปี 2552 ในขณะที่เวียดนามเพิ่มขึ้นเกือบ 10 เท่า

ส่วนอุตสาหกรรมปิโตรเคมี (6% ของมูลค่าส่งออก) ต้องเผชิญกับการแข่งขันด้านการส่งออกเพิ่มขึ้น เพราะประเทศที่เคยนำเข้า อย่างประเทศจีน ได้เพิ่มกำลังการผลิตอย่างมหาศาลจนเพียงพอ

ต่อความต้องการในประเทศ และกลายมาเป็นผู้ส่งออกเสียเอง

อสังหาริมทรัพย์และธุรกิจก่อสร้าง (10.7% ของจีดีพี) สต็อกของบ้านและคอนโดมิเนียมที่สร้างเสร็จแล้วแต่ยังขายไม่ได้ในกรุงเทพฯ และปริมณฑลอยู่ในระดับสูงเป็นประวัติการณ์ อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน ยังต้องเผชิญกับภาวะของรถยนต์ล้นตลาดจากการดำเนินนโยบายรถยนต์คันแรก และจะขยายตัวได้ยากไปอีกสักพักใหญ่ บวกกับเศรษฐกิจที่ชะลอตัว ทำให้ธนาคารพาณิชย์เคร่งครัดเกณฑ์การปล่อยเงินกู้ยิ่งขึ้น

การท่องเที่ยว ยังไปได้ดี แต่ก็พึ่งพานักท่องเที่ยวจีนเป็นส่วนใหญ่ซึ่งมียอดใช้จ่ายต่อทริปต่อคนน้อยกว่านักท่องเที่ยวจากยุโรปและออสเตรเลียราว 40%

ตารางที่ 1 – ประเทศไทยกำลังเผชิญกับต้นทุนที่เปลี่ยนไป

ตัวชี้วัด	อดีต (2000-2010)	ปัจจุบัน (2011-2014)	ปัจจัยหนุน(Tailwinds) ▲ ปัจจัยต้าน(Headwinds) ▼
1. ปัจจัยพื้นฐาน			
- กำลังแรงงาน (อัตราการขยายตัว % ต่อปี)	1.2%	0.2%	▼
- ผลิตภาพแรงงาน (อัตราการขยายตัว % ต่อปี)	2.3%	1.7%	▼
- ค่าจ้าง (อัตราการขยายตัว % ต่อปี)	2%	10%	▼
- ต้นทุนแรงงานต่อหน่วย (อัตราการขยายตัว % ต่อปี)	-1.0%	4.9%	▼
-ราคาน้ำมัน (WTI crude: ดอลลาร์สหรัฐ/บาร์เรล)	75	48	▲
2. อุปสงค์			
- หนี้ครัวเรือน (สัดส่วน ต่อ GDP)	46%	85%	▼
- ราคาข้าว/ยางพารา (อัตราการขยายตัว % ต่อปี)	6%/8%	-4%/-2%	▼
- มูลค่าการส่งออกรวมเป็น USD (อัตราการขยายตัว % ต่อปี)	12%	1%	▼
3. ปัจจัยรายอุตสาหกรรม			
- จำนวนนักท่องเที่ยว (อัตราการขยายตัว % ต่อปี)	5%	6%	▲
- อิเล็กทรอนิกส์ (อัตราการขยายตัวมูลค่าส่งออก % ต่อปี)	6%	0%	▼
- ปิโตรเคมี	จีนนำเข้าสุทธิ	จีนส่งออกสุทธิ	▼
- อสังหาริมทรัพย์ (พื้นที่ตมคกค้าง)	100	168	▼
4. ธรรมชาติ			
- อันดับการแก้ปัญหาคอร์รัปชัน (จาก 195 ประเทศ)	86 th	97 th	▼
- อันดับเสถียรภาพทางการเมือง (จาก 190 ประเทศ)	67 th	172 nd	▼
- อันดับความโปร่งใสสิทธิภาพภาครัฐ (จาก 195 ประเทศ)	73 rd	74 th	▼

Note: สำหรับข้อมูลอัตราการขยายตัว (CAGR) จะเฉลี่ยตลอดช่วงเวลา สำหรับข้อมูลที่เป็นสต็อกจะใช้ตัวเลข ณ สิ้นปี, ข้อมูลกำลังแรงงานเป็นการเปรียบเทียบอดีต คือ 2000-2010 และมีปัจจุบันหมายถึง 2011-2020, ข้อมูลเงินลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ: อดีต=2000, ปัจจุบัน=2013, ข้อมูลตัวชี้วัดด้านธรรมชาติ: อดีต=2000, ปัจจุบัน=2013.

New normal ของไทยหน้าตาเป็นอย่างไร

จีดีพีโตช้าลง: จากราว 5% เหลือประมาณ 3% ต่อปี การขยายตัวของจีดีพีจะลดลง 1-2% จากการที่กำลังแรงงานขยายตัวได้ลดลง (ประมาณ 1 percentage point) การขยายตัวของผลิตภาพแรงงานก็ลดลง (ราว 0.6 percentage point) เพียงแค่นี้ก็ทำให้จีดีพีโตลดลงไปอย่างน้อย 1.6%⁶ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่จะทำให้จีดีพีโตช้าลงไปอีก

การขยายตัวของภาคส่งออก: จากตัวเลข 2 หลัก จะเหลือไม่ถึง 4% ด้วยสาเหตุเชิงโครงสร้างที่จะทำให้หน้าตาของภาคส่งออกไทยเปลี่ยนไป ดูบทวิเคราะห์ใน Box: 3 เหตุผลบริบทใหม่การส่งออกไทย: A New Normal for Thai Exports

รายได้ครัวเรือนโตช้าลง: จาก 3% ต่อปี เหลือไม่เกิน 2% ต่อปี รายได้ภาคเกษตรหดตัวเกือบ 10% ในช่วงต้นทศวรรษ⁷ ต่อให้รายได้ครัวเรือนโตได้เท่ากับอัตราสูงสุดเท่าเคยมีมาคือปีละ 5% จากนี้ไปจนถึงสิ้นทศวรรษ รายได้ครัวเรือนก็โตเฉลี่ยได้ไม่เกิน 2% ระหว่าง 2554-2563 นอกจากนี้การเพิ่มขึ้นของค่าแรงขั้นต่ำทำให้ค่าจ้างภาคเอกชนเพิ่มสูงขึ้นมากจนผลิตภาพแรงงานโตตามไม่ทัน จึงไม่เหลือที่ว่างให้ค่าจ้างเพิ่มได้มากนัก ทำให้รายได้ครัวเรือนโตช้าลงไปอีก

พื้นที่ทางการคลัง (fiscal space) เหลือน้อยลง: จากที่เคยใช้งบประมาณได้เต็มทีกลายเป็นรัฐที่ต้องรัดเข็มขัดมากขึ้น ค่าใช้จ่ายที่ตัดได้ยากทั้งหลาย (เช่น เงินเดือน เงินชားหนี้ เงินโอนตามที่กฎหมายบังคับไว้) ซึ่งรวมกันราว 1.6 ล้านล้านบาทหรือกว่า 70% ของรายได้รัฐบาล ทำให้เราเหลือช่องที่จะใช้งบประมาณสำหรับการลงทุนภาครัฐโดยไม่ต้องทำงบประมาณขาดดุลไม่มากนัก

ตารางที่ 2 – หน้าตาของ New Normal ของไทย

	จาก	เป็น
GDP 1c	5%	3%
ส่งออก 1c	> 10%	< 4%
รายได้ครัวเรือน 1c	3%	< 2%
การบริโภคในประเทศ	4%	2%
ที่มาเศรษฐกิจโต	จากประเทศไทย	สู่ลุ่มแม่น้ำโขง
ทิศทางเงินลงทุน	FDI	ODI
การใช้งบประมาณ	ใช้งบประชานิยม ได้เต็มที่	ต้องรัดเข็มขัด มากขึ้น
พลังงานและสิ่งแวดล้อม	มั่นคง	ไม่มั่นคง

ที่มา: Thailand Future Analysis

ที่มาของการเติบโตของเศรษฐกิจจะเปลี่ยนไป: จากประเทศไทยสู่ ลุ่มแม่น้ำโขง จากกรุงเทพฯ สู่ต่างจังหวัด ไม่ใช่เพียงแต่เศรษฐกิจที่จะโตช้าลงเท่านั้น แต่ที่มาของการเติบโตของเศรษฐกิจจะเปลี่ยนไป กลุ่มที่น่าจับตาคือเศรษฐกิจประเทศในกลุ่มแม่น้ำโขงซึ่งหมายถึงกัมพูชา ลาว เวียดนาม พม่า หรือ CLMV รวมถึงจีนตอนใต้และประเทศไทย ภูมิภาคนี้ยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่องในอัตราที่สูงกว่าของเศรษฐกิจไทย มีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูง รายได้ต่อหัวโตเฉลี่ย 17% ระหว่างปี 2544-2556 และมีประชากรรวมกันกว่า 300 ล้านคน รวมไปถึงอานิสงส์ที่จะมายังหัวเมืองตามชายแดนของไทยด้วย

ทิศทางเงินลงทุนเปลี่ยน: จากเงินลงทุน “จาก” ต่างประเทศ (FDI) เป็น เงินลงทุน “ไปยัง” ต่างประเทศ (Outward Direct Investment: ODI) เศรษฐกิจภายในประเทศโตช้า เราจึงต้องมองหาโอกาสใหม่ๆ ในต่างประเทศมากขึ้น เงินลงทุนในต่างประเทศเพิ่มขึ้นจาก 500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็น 7,800 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในช่วงระยะเวลา 10 ปีเท่านั้น ทักษะการบริหารจัดการเงินลงทุนในต่างประเทศจะยังมีมูลค่าและเป็นที่ต้องการสำหรับบริษัทไทย

ไม่ใช่แค่เศรษฐกิจจะโตช้าลง แต่ยังมีผลภาวะมากขึ้นด้วย ประเทศไทยจัดเป็นประเทศที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากเป็นอันดับที่ 22 จาก 186 ประเทศทั่วโลก ปริมาณขยะของประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2556 สูงถึง 27 ล้านตัน แต่กว่า 80% ไม่ได้รับการกำจัดอย่างถูกวิธี ถ้าต้องนำขยะทั้งหมดไปฝังกลบต้องใช้พื้นที่ราว 1 ใน 3 ของเกาะสมุย

ความมั่นคงด้านพลังงานน้อยลง ในด้านประสิทธิภาพการใช้พลังงาน เราก็ดูติดอันดับรั้งท้ายอยู่ที่ 168 จาก 199 ประเทศ ใกล้เคียงกับประเทศอิหร่าน และบาร์เรนที่เป็นประเทศผู้ผลิตน้ำมันทั้งสิ้น⁸ ทั้งๆ ที่ไทยเป็นผู้นำเข้าพลังงานในสัดส่วนที่สูงโดยเฉพาะจากพม่าและลาว แต่ทั้ง 2 ประเทศก็กำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว และความต้องการพลังงานของทั้งสองประเทศก็จะเพิ่มขึ้นตามมา นอกจากนี้ก๊าซจากอ่าวไทยของเรา กำลังจะหมดไปในอีก 5 ปี⁹ แต่ 2 ใน 3 ของไฟฟ้าที่ผลิตได้ทั้งหมดมาจากก๊าซธรรมชาติ

มีโอกาสสูงที่ความขัดแย้งจะยังคงมีอยู่ต่อไป ปัญหาความขัดแย้งเป็นปัจจัยที่น่ากังวลมากที่สุดของ new normal สำหรับประเทศไทย ในช่วงที่เศรษฐกิจเติบโตดีโอกาสของทุกคนก็เปิดกว้างขึ้น ความแตกต่างเรื่องรายได้จึงพอรับได้ แต่เมื่อใดก็ตามที่เศรษฐกิจไม่ค่อยโต มีโอกาสที่ทุกคนจะคอยจ้องว่าใครจะได้ส่วนแบ่งที่มากกว่าโดยไม่เป็นธรรม ซึ่งก็จะนำไปสู่ความคับข้องใจและความขัดแย้งในที่สุด

แล้วเราควรทำอะไร

“I have been anxious about the Fed’s whipping our actual 1.5% donkey in the mistaken belief that it was a 3% racehorse. The danger was, as I said, that they would keep on whipping it until either the donkey turned into a racehorse or dropped dead. Death from overstimulation”

- Jeremy Grantham ผู้บริหาร GMO บริษัทจัดการกองทุนระดับโลก
พูดถึงเศรษฐกิจของสหรัฐ¹⁰

มีอย่างน้อย 3 เรื่องที่เราควรทำ

1. อย่ากระตุ้นการบริโภคมากเกินไป ถ้าเราคิด(ผิด)ว่าศักยภาพเศรษฐกิจจะยังโตได้ที่ 5% เมื่อใดที่เศรษฐกิจโตต่ำกว่านั้น ก็ารู้สึกว่าควรกระตุ้นเศรษฐกิจ ทั้งๆ ที่ความจริงอัตราการเติบโตระยะยาวอยู่แค่ 3% สิ่งที่เราควรทำมากกว่าการกระตุ้นการบริโภคคือเร่งปรับปรุงศักยภาพโดยการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต¹¹

2. สร้างระบบความคุ้มครองทางสังคม (Social protection) ที่ครอบคลุมและเป็นระบบมากขึ้น เพราะ new normal ในครั้งนี้เต็มไปด้วยความเสี่ยง จึงควรมีระบบที่จะช่วยแบ่งเบาภาระผู้ที่ได้รับผลกระทบ แต่ต้องมีการกำหนดเกณฑ์ และขอบเขตที่ชัดเจน เพื่อไม่ให้กลายเป็นนโยบายประชานิยมหรือการเรียกร้องการเยียวยาที่ไม่มีความจบ

3. มุ่งสู่ “แม่โขง” ไม่ใช่แค่ AEC ลุ่มแม่น้ำโขงเป็นพื้นที่ที่เติบโตเร็ว ซึ่งไทยเองก็มีบทบาทสำคัญ เพราะส่งออกสินค้าไปแถบนี้ด้วยมูลค่ามากถึง 2.1 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ (เฉพาะ CLMV) ใกล้เคียงกับที่ส่งออกไปประเทศญี่ปุ่น สิ่งที่เราควรส่งเสริมมากกว่าแค่การสร้างถนน หรือรางรถไฟเชื่อมกันคือการอำนวยความสะดวกให้เกิดการค้าการลงทุน เช่น บริการให้คำปรึกษากฎหมายและภาษี การใช้กฎระเบียบและมาตรฐานสินค้าเป็นมาตรฐานเดียว รวมถึงการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะที่จำเป็น เช่น ด้านภาษา เป็นต้น

Box: 3 เหตุผลบริบทใหม่การส่งออกไทย: A New Normal for Thai Exports

หลายฝ่ายเชื่อว่าการชะลอตัวของภาคการส่งออกของไทยในช่วงหลายปีที่ผ่านมา เกิดจากเศรษฐกิจโลกที่ชะลอตัวลง ค่าเงินบาทที่แข็งขึ้น การทำประมงผิดกฎหมาย หรือการถูกตัดสิทธิ GSP ทำให้คิดไปว่าการชะลอตัวนี้จะเกิดขึ้นเพียงชั่วคราวเท่านั้น แต่ที่จริงแล้วปัญหาภาคการส่งออกมาจากปัจจัยเชิงโครงสร้างในอย่างน้อย 3 เรื่องด้วยกัน

ประการแรก การค้าโลกชะลอตัว จากที่เคยขยายตัวได้เฉลี่ยราว 10% ระหว่างปี 2544-2551 ก็ลดเหลือเพียงปีละ 0.9% ระหว่างปี 2554-2557 ส่วนหนึ่งมาจากเศรษฐกิจโลกที่ชะลอตัว แต่ส่วนที่สำคัญกว่านั้นมาจากรูปแบบการค้าโลกที่เปลี่ยนแปลงไป การขยายตัวของเศรษฐกิจโลกไม่ได้ทำให้เกิดการค้ามากขึ้นเหมือนเมื่อก่อน เมื่อก่อนนี้ ทุกๆ 1 percentage point ที่เศรษฐกิจโลกขยายตัว จะทำให้การค้าโลกขยายตัว 1.5 percentage point แต่ปัจจุบันอัตราส่วนนี้ลดลงมาก¹²

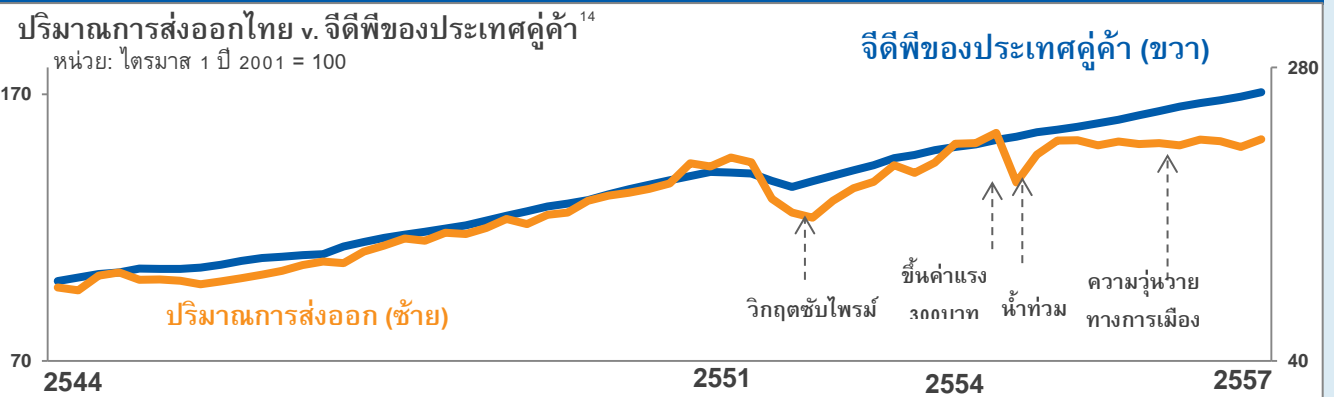
ประการที่สอง สภาพการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นจากประเทศในภูมิภาค ตัวอย่างเช่น ถ้าเราดูมูลค่าการส่งออกสินค้าอิเล็กทรอนิกส์จากเวียดนามจะพบว่าสูงกว่าที่ประเทศไทยส่งออกถึง 40% ทั้งๆ ที่เมื่อไม่กี่ปีที่แล้วอย่างไรปี 2553 มูลค่าส่งออกสินค้าอิเล็กทรอนิกส์เวียดนามนั้นคิดเป็นเพียงแค่ 1 ใน 4 ของที่ไทยส่งออกเท่านั้น เมื่อเร็วนี้ ชัมซุงได้ปิดฐานการผลิตทีวีในไทย และไปตั้งโรงงานใหม่ในเวียดนาม ด้วยเม็ดเงินลงทุนโดยตรงมูลค่าราว 9 หมื่นล้านบาท

ประการที่สาม ปัญหาเฉพาะที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเอง ปี 2554 เป็นปีที่ไม่ค่อยดีนักสำหรับความสามารถในการแข่งขันของไทย เราเริ่มเห็นสัญญาณของค่าแรงที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว หลังจากที่มีการประกาศนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท หลังจากนั้นไม่นานก็เกิดน้ำท่วมใหญ่ ซึ่งทำให้ภาคส่งออกหดตัวอย่างหนัก ต่อมาเริ่มมีการฟื้นตัว แต่ก็ฟื้นอย่างช้าๆ ถึงแม้จะไม่สามารถบอกได้ว่าปัจจัยใดเป็นปัจจัยหลัก แม้เหตุการณ์น้ำท่วมนั้นจะเป็นสิ่งที่เราควบคุมไม่ได้ และไม่ใช้ความผิดของเรา แต่ความไร้ความสามารถในแก้ปัญหาและการจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพและทันเวลาเป็นเรื่องที่นำไปสู่ความเชื่อมั่นที่ลดลง ปัจจัยอื่นๆ อย่างเช่น ปัญหาด้านการวิจัยและพัฒนา ความไม่สามารถที่จะยกระดับมูลค่าผลิตภัณฑ์ได้ นั้นมีส่วนสำคัญแน่ แต่เพียงเท่านั้นไม่สามารถอธิบายรูปแบบการค้าที่เปลี่ยนแปลงตั้งแต่ปี 2554 ได้เพราะสาเหตุดังกล่าวนั้นเกิดขึ้นและอยู่กับไทยมาอย่างยาวนาน

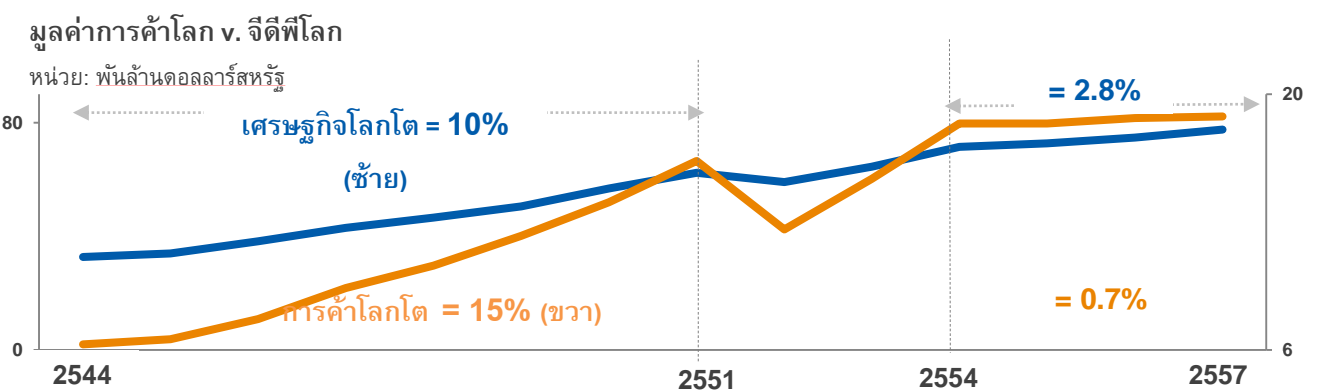
ผลจากโครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงจะเป็นอย่างไรในอนาคต ไม่มีใครทราบแน่ชัด แต่ที่แน่นอนก็คือถึงแม้ว่าเศรษฐกิจโลกจะโตขึ้นเท่ากับเมื่อทศวรรษที่แล้ว แรงส่งมายังการค้าโลกเหลือประมาณไม่เกิน 1/3¹³ ถ้าแนวโน้มยังเป็นเหมือนก่อน เฉพาะปัจจัยนี้ก็ทำให้การส่งออกไทยขยายตัวลดลง จากที่เคยขยายตัวได้ 12% ก็จะเหลือไม่ถึง 4% แล้ว และยังมีปัจจัยอื่นๆ อีกที่มาเป็นตัวถ่วง

ปี 2554 เป็นปีที่ไม่ค่อยดีนักสำหรับความสามารถในการแข่งขันของไทยเราเริ่มเห็นสัญญาณของค่าแรงที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วหลังจากที่มีการประกาศนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท หลังจากนั้นไม่นานก็เกิดน้ำท่วมใหญ่ ซึ่งทำให้ภาคส่งออกหดตัวอย่างหนัก

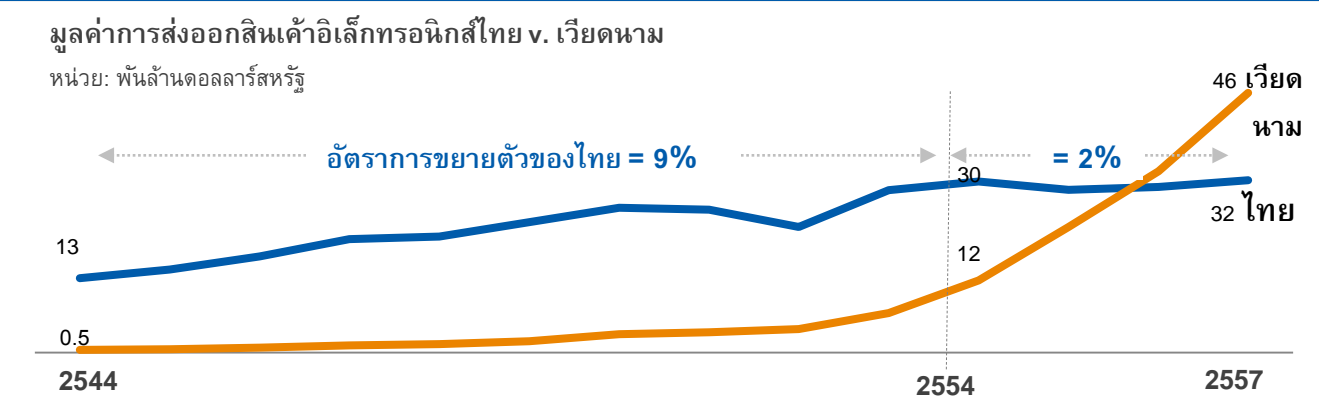
การส่งออกไทยกำลังเผชิญความท้าทาย เพราะไม่ได้เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกมากเหมือนเมื่อก่อน...

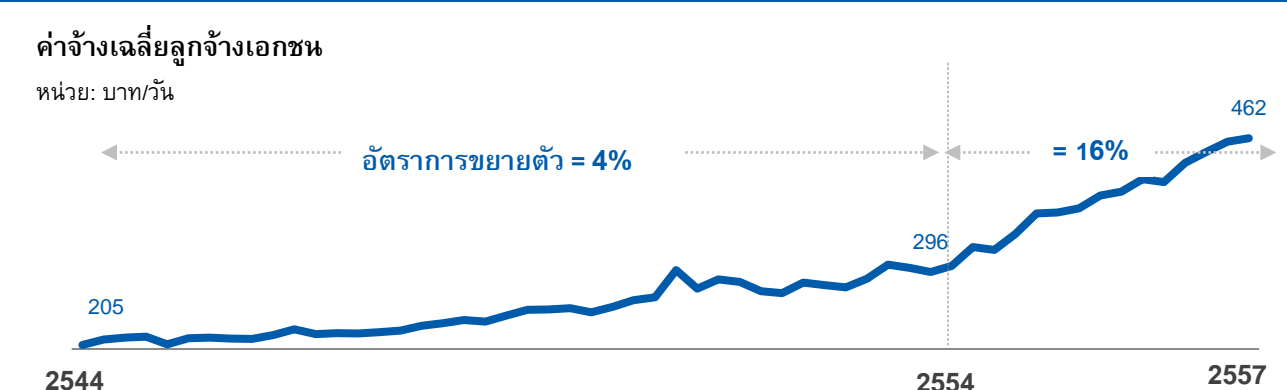
...ส่วนหนึ่งเป็นเพราะโครงสร้างการค้าโลกเปลี่ยน แรงส่งจากเศรษฐกิจโลกดล...

...ประกอบกับการที่ราเฟื้อยการแข่งขันจากประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค...

...รวมทั้งปัจจัยเฉพาะของประเทศไทยเอง เช่น ค่าจ้างที่เพิ่มขึ้นเร็ว และความวุ่นวายทางการเมือง

Source: www.trademap.org, IMF, Bank of Thailand, Labor Force Survey, Thailand Future Analysis

- ¹ เหตุการณ์แบบนี้เคยเกิดขึ้นมาก่อนเมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ตั้งแต่นั้นมาเป็นเวลา 17 ปี มีเพียง 6 ปีเท่านั้น ที่เศรษฐกิจโตเกิน 5% ต่อปี
- ² อัตราการขยายตัวของกำลังแรงงานคำนวณจากอัตราการเติบโตของประชากรที่อยู่ในวัย 15-60 ปี โดยสมมติให้อัตราการเข้าร่วมกำลังแรงงานคงที่ การเพิ่มกำลังแรงงานของไทยทำได้ไม่มาก ไม่เหมือนกับในบางประเทศ ที่ผู้หญิงเข้าร่วมกำลังแรงงานยังน้อยอยู่ สำหรับประเทศไทยอัตราการเข้าร่วมตลาดแรงงานของผู้หญิงสูงถึง 64% สูงกว่าประเทศเพื่อนบ้านอย่าง มาเลเซีย (44%) อินโดนีเซีย (51%) และฟิลิปปินส์ (51%)
- ³ ดู สถาบันอนาคตไทยศึกษา (2557), “7 สาเหตุที่ประสิทธิภาพแรงงานไทยต่ำ”
- ⁴ อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมรายงานเรื่อง “2 ปีค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท: สิ่งที่คาด สิ่งที่เกิดขึ้นจริง และสิ่งที่ต้องทำต่อ”
- ⁵ ต้นทุนแรงงานต่อหน่วย (Unit Labor Cost) เพิ่มขึ้น คือค่าจ้างโตเร็วกว่าผลิตภาพแรงงานแสดงว่าความสามารถในการแข่งขันแยลง
- ⁶ ผลผลิตมวลรวมของประเทศสามารถคำนวณได้จากจำนวนแรงงานที่มีงานทำคูณด้วยปริมาณสินค้าที่แรงงานหนึ่งคนผลิตได้ซึ่งก็คือผลิตภาพแรงงาน (Productivity) ดังนั้นการขยายตัวผลผลิตมวลรวมจึงเท่ากับการเติบโตของจำนวนแรงงานที่มีงานทำ บวกกับการขยายตัวของผลิตภาพแรงงาน
- ⁷ สถาบันอนาคตไทยศึกษา (forthcoming), “5 ข้อเท็จจริงกำลังซื้อคนไทย”
- ⁸ ประเทศไทยไม่ได้มีการลงทุนในเรื่องรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอ เช่น การขนส่งมวลชนในต่างจังหวัด หรือการจัดการของเสีย
- ⁹ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2556 (นับเฉพาะพลังงานสำรองที่พิสูจน์แล้ว) โดยสำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวงพลังงาน
- ¹⁰ คำแปล – “ผมกังวลใจกับการที่ Fed พยายามเขี่ยเน็ตเจ้าลา (เศรษฐกิจที่มีศักยภาพจะโตเพียง 1.5%) ให้กลายเป็นม้าแข่ง (เศรษฐกิจที่โต 3%) สิ่งที่น่ากลัวก็คือว่า Fed จะเขี่ยเน็ตไม่หยุดจนกว่าจะกลายเป็นม้าแข่ง หรือไม่ก็เจ้าลาจะสิ้นใจตายเสียก่อน เพราะถูกกระตุกมากเกินไป”
- ¹¹ วิธีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสามารถติดตามได้จากผลการศึกษาของสถาบันอนาคตไทยศึกษาเรื่อง “7 สาเหตุที่ประสิทธิภาพแรงงานไทยต่ำ”
- ¹² สาเหตุหนึ่งมาจากการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของประเทศจีนที่ทำให้มูลค่าการนำเข้าต่อจีดีพีของจีนลดลงจาก 30% เหลือไม่ถึง 20% ระหว่างปี 2547-2557 ผลกระทบไม่ได้เกิดกับประเทศไทยเท่านั้นแต่รวมถึงประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคด้วย การขยายตัวของมูลค่าส่งออกของประเทศในอาเซียนก็ลดลงจากที่เคยโตปีละ 10% ระหว่าง 2544-2553 ก็ลดเหลือ 4% ระหว่างปี 2554-2557
- ¹³ แนวโน้มเมื่อต้นทศวรรษนี้คือทุก 1 percentage point ที่จีดีพีโลกขยายตัว จะทำให้การค้าโลกเพิ่มเพียง 0.25 percentage point นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่นๆที่เป็นตัวถ่วงการส่งออกอีก เช่น การที่ไทยเสียส่วนแบ่งการส่งออกในหลายสินค้า ยกตัวอย่างสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ที่การขยายตัวของมูลค่าส่งออกลดลงไป 6 percentage point ด้วยน้ำหนัก 15% ของมูลค่าส่งออก ทำให้อัตราการขยายตัวของภาคส่งออกกรมจะหายไปอีกเกือบ 1 percentage point
- ¹⁴ รูปปริมาณการส่งออกไทยเทียบกับจีดีพีประเทศคู่ค้า ได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นรูปที่ปรากฏในทวิเคราะห์การส่งออก รายงานนโยบายการเงินฉบับเดือนมิ.ย. 58

เกี่ยวกับสถาบันอนาคตไทยศึกษา

มูลนิธิสถาบันอนาคตไทยศึกษา
**THAILAND FUTURE
 FOUNDATION**

สถาบันอนาคตไทยศึกษา เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นภายใต้มูลนิธิที่ไม่แสวงหากำไร ก่อตั้งโดยความตั้งใจของกลุ่มนักธุรกิจ นักวิชาการและผู้นำความคิดจากหลายสาขาที่มีความห่วงใยอนาคตของประเทศไทย เพื่อดำเนินการศึกษาวิจัยและนำเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาประเทศที่มีนัยสำคัญต่อภาคธุรกิจสังคมโดยรวม โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเชิงสร้างสรรค์จากภาคส่วนต่างๆ ของสังคม บนพื้นฐานของข้อมูลและการวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง รวมทั้งเกื้อหนุนการเจริญเติบโตของประเทศที่มีนัยและยั่งยืน ตลอดจนเพื่อสร้างเครือข่ายนักคิดทั้งในระดับบุคคล องค์กร และสาธารณะ ซึ่งจะเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่แนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

การยืมผลงานของสถาบันฯ

- ผลงาน เอกสารเผยแพร่ทุกชิ้นของสถาบันอนาคตไทยศึกษาสงวนสิทธิ์ภายใต้สัญญาอนุญาตครีเอทีฟคอมมอนส์แบบ แสดงที่มา-ไม่ใช้เพื่อการค้า-ไม่ดัดแปลง 3.0 ประเทศไทย (CC-BY-NC-ND 3.0)
- ไม่แก้ไขเนื้อหาใดๆ จากเว็บสถาบันอนาคตไทยศึกษาที่นำไปเผยแพร่ ยกเว้นเพื่อสะท้อนความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับเวลา สถานที่ และแนวบรรณาธิการ
- ท่านจะต้องอ้างอิงแหล่งที่มาจากสถาบันอนาคตไทยศึกษาสำหรับทุกผลงาน และเอกสารทุกชิ้นของสถาบันฯ ที่นำไปเผยแพร่
- ท่านไม่สามารถนำผลงาน และเอกสารทุกชิ้นของสถาบันฯ ไปเผยแพร่เพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้า
- หากมีคำถามเกี่ยวกับการยืมผลงานสถาบันฯ ไปใช้ กรุณาติดต่อที่สถาบันอนาคตไทยศึกษา

ได้โดยตรงที่ network@thailandff.org

